



Судово-експертна діяльність в умовах воєнного стану: теоретико-правові засади трансформації

Юлія Циганюк

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального права та процесу, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, провідний юрисконсульт сектору юридичного забезпечення, Хмельницький науково-дослідний експертно-криміналістичний центр Міністерства внутрішніх справ України, м. Хмельницький, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8495-3583>, e-mail: smuchok82@gmail.com

Досліджено вплив воєнного стану на судово-експертну діяльність в Україні, окреслено ключові виклики судової експертизи та визначено напрями її адаптації й удосконалення з урахуванням наявних стандартів.

Ключові слова: *судова експертиза; воєнний стан; засади судової експертизи.*

Forensic Activities Under Martial Law: Theoretical and Legal Foundations for Transformation

Yulia Tsyganiuk

The abstract examines the impact of martial law on forensic activities in Ukraine, outlines the key challenges facing forensic science, and identifies areas for adaptation and improvement in line with existing standards.

Keywords: *forensic science; martial law; principles of forensic science.*

Запровадження воєнного стану в Україні у зв'язку зі збройною агресією російської федерації викликало суттєві трансформації у функціонуванні всієї системи правосуддя, зокрема судово-експертної діяльності. Судова експертиза як важливий інструмент у доказуванні в кримінальному, цивільному, адміністративному та господарському судочинстві, а також у провадженнях про притягнення до адміністративної відповідальності, опинилася в умовах безпрецедентних викликів, пов'язаних із воєнними діями, руйнуванням інфраструктури, переміщенням населення, обмеженими ресурсами та загрозами безпеці експертів.

Також воєнний стан істотно вплинув на організаційні засади функціонування судово-експертних установ. Частина експертних установ була вимушена евакуюватися або тимчасово припинити діяльність через бойові дії або окупацію територій. Це спричинило нерівномірний розподіл навантаження між експертними установами, подовження строків проведення експертиз та ускладнення доступу до обладнання.

Додатковим чинником стало обмеження логістичних можливостей, зокрема транспортування об'єктів дослідження, що має критичне значення для проведення трасо-

логічних, балістичних, вибухотехнічних, пожежно-технічних та інших видів експертиз. Водночас актуалізувалося питання забезпечення безпеки експертів під час виконання професійних обов'язків, особливо в регіонах, наближених до зони бойових дій.

Не є таємницею, що воєнні дії зумовили появу принципово нових об'єктів та завдань судової експертизи. До них належать експертизи у провадженнях, пов'язаних з фіксуванням та дослідженням воєнних злочинів, ідентифікацією загиблих та зниклих безвісти осіб, дослідженням наслідків застосування вибухових пристроїв, ракетних ударів, артилерійських обстрілів, оцінкою шкоди, завданої цивільній інфраструктурі, об'єктам житлового фонду та довкіллю тощо.

Особливу складність становить проведення експертиз у провадженнях про воєнні злочини, оскільки вони часто пов'язані з масовими похованнями, значною кількістю доказів, необхідністю дотримання міжнародних стандартів збереження доказів. Водночас відбувся розвиток окремих напрямів експертиз, зокрема, військової, військово-технічної, вибухотехнічної, молекулярно-генетичної, а також комплексних експертиз, що поєднують декілька галузей спеціальних знань.

У сфері судово-експертної діяльності воєнний стан зокрема проявляється у зміні організаційних моделей функціонування експертних установ, можливому відхиленні від усталених строків проведення експертиз, розширенні міждисциплінарного характеру експертних досліджень тощо.

Проте воєнний стан виступає не лише зовнішнім обмежувальним фактором, а й каталізатором еволюції експертної практики. В умовах воєнного стану судово-експертна діяльність зазнала адаптації. Одним із ключових напрямів стала цифровізація експертних процесів, зокрема застосування електронного документообігу, удосконалення матеріально-технічного забезпечення експертних установ, а також застосування сучасних інформаційних технологій для оброблення та аналізування даних. Важливу роль відіграє підвищення кваліфікації експертів з урахуванням специфіки воєнного часу, зокрема шляхом проведення спеціалізованих тренінгів, семінарів та навчальних програм, спрямованих на формування навичок роботи в умовах підвищених ризиків. Але не треба забувати про те, що ключовим завданням є забезпечення балансу між адаптивністю та збереженням фундаментальних засад судово-експертної діяльності.

На нашу думку, для забезпечення ефективності судово-експертної діяльності в умовах воєнного стану доцільно:

- удосконалити нормативно-правове регулювання судово-експертної діяльності з урахуванням воєнних реалій;
- забезпечити належне фінансування експертних установ та оновлення матеріально-технічної бази;
- розширити можливості застосування дистанційних та цифрових технологій;
- посилити міжвідомчу та міжнародну координацію;
- гарантувати безпеку експертів та психологічну підтримку фахівців, залучених до роботи з особливо складними об'єктами дослідження.

Отже, воєнний стан став серйозним випробуванням для системи судово-експертної діяльності в Україні, водночас виступив каталізатором її модернізації та розвитку. Адаптація експертної практики до умов війни потребує комплексного підходу, що поєднує нормативні, організаційні, технологічні та кадрові рішення. Ефективне подолання наявних викликів є запорукою забезпечення належного рівня доказування та дотримання засад справедливого судочинства навіть у найскладніших умовах.